

Temanotat

Irak: Situasjonen for sunnimuslimer i Bagdad

© Landinfo 2017

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat **Irak: Situasjonen for sunnimuslimer i Bagdad**

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingsreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivaretatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

SAMMENDRAG

De mest vesentlige sikkerhetsutfordringene for Bagdads sunnimuslimer ser særlig ut til å knytte seg til shiamuslimske militsers omfattende handle- og bevegelsesfrihet i byen og den flykt det skaper, samt til pågående terrorisme generelt. Militsenes legitimitet er trolig blitt styrket etter parlamentets vedtak i 2016 om å integrere betydelige deler av dem i hæren. Manglende oppfølging av vedtaket medfører trolig at militsenes spillerom ikke er blitt videre innskrenket.

I tillegg til den generelle usikkerheten som dermed oppstår for befolkningen, forekommer det overgrep som sunnimuslimene synes å være særlig eksponert for. Fordrivelse fra hjemstedet, likvideringer, utkastelse fra bolig, kidnappinger og bortføringer, diskriminering og vilkårlige arrestasjoner blir gitt nærmere omtale i dette temanotatet. Omfanget av slike overgrep er vanskelig å anslå sikkert, men kan i det vesentlige se ut til å holde seg som i 2016. Omfanget av vilkårlige arrestasjoner på mistanke om terrorismerelatert virksomhet og sympatier, antar vi er stort.

SUMMARY

The most common security challenges facing the Sunni population in Baghdad, seem to be related to the Shia militias' extensive freedom of action and movement, as well as to ongoing terrorism. As a consequence of the Iraqi government's decision in late 2016 to integrate a significant share of the militias into the Army, the legitimacy of the militias seems to have become enhanced. At the same time, lack of concrete steps to follow up on the decision probably implies that their room of manoeuvre remains largely unchanged.

In addition to the general insecurity this situation creates for the population as a whole, the Sunnis appear to be exposed to particular kinds of abuse. Expulsion from place of origin, killings, eviction from their homes, kidnappings and abductions, discrimination and arbitrary arrest are examples elaborated on in this report. The extent of such abuse is difficult to estimate, but our findings suggest that the extent largely prevails as in 2016. The prevalence of arbitrary arrests on suspicion of terrorism-related activity is probably extensive.

INNHold

1. Innledning	6
2. Noen synlige inntrykk	6
3. Sikkerhetssituasjonen for sunnimuslimer i Bagdad	8
3.1 Militsene har stort spillerom.....	8
3.2 Frykt for militsovergrep.....	10
3.3 Daglige terrorangrep.....	10
3.4 Gjensidig mistro mellom sunnibefolkningen og myndighetene	12
3.5 Begrenset bevegelsesfrihet	12
4. Typer av overgrep mot sunnimuslimer	13
4.1 Fordrivelse fra hjemstedet	13
4.2 Kidnappinger og bortføringer	14
4.3 Likvideringer	15
4.4 Utkastelser og tyveri av bolig	15
4.5 Diskriminering.....	16
4.6 Vilkårlig arrestasjon	17
5. Omfanget av overgrepene	18
5.1 Er situasjonen forverret i senere tid?	19
6. Referanser	20

1. INNLEDNING

Dette temanotatet er en oppdatering av responsen «Situasjonen for sunnimuslimer i Bagdad» fra 30. juni 2016. Der ble det rapportert om flere typer overgrep spesielt rettet mot sunnimuslimer, som bl.a. likvideringer, å bli jaget fra hus og hjem, vilkårlige arrestasjoner, samt bortføringer og kidnappinger. Slike overgrep fremkommer også i det foreliggende notatet. I begge notatene har omfanget vært vanskelig å fastslå konkret, men funnene tyder på at hovedtendensen i 2017 er omtrent som i 2016.

Foreliggende notat omhandler først og fremst forholdene for den fastboende sunnimuslimske befolkningen i Bagdad provins. Der det anses som relevant for å belyse forhold som berører sunnimuslimene spesielt, er også sunnimuslimske internflyktninger tatt med. Forholdene for de sunnimuslimske internflyktingene i provinsen er behandlet i en respons av 28. juni 2016 (Landinfo 2016a).

Oppdateringen bygger på informasjon innhentet under Landinfos og det svenske Lifos' besøk i Amman og Bagdad i februar/mars 2017, samt på åpent tilgjengelig kildemateriale. Av åpne kilder har vi brukt institusjoner som over tid har levert velrenommert rapportering fra Irak om temaer av relevans for dette notatet. Vi har også brukt regionale nyhetsmedier der de kan belyse eksemplifiserende hendelser.

I Amman og Bagdad hadde Landinfo og Lifos møter med representanter for internasjonale organisasjoner og ambassader. Vi hadde også møter med irakiske primærkilder tilknyttet parlamentarisk politikk, konsulent-, forsknings- og analysevirksomhet samt menneskerettighetsarbeid. I Amman ble det også holdt møte med en klanleder fra Abu Nimr-klanen i den sunnimuslimske Anbar-provinsen. Ut fra hensyn til sin sikkerhet har disse kildene bedt om å bli sitert anonymt.

Primærkildene er valgt ut dels etter tidligere erfaring med dem, dels etter forslag fra svenske utenriksmyndigheter, og i ett tilfelle etter å ha fulgt kilden i ulike medier. Tilgangen på primærkilder er begrenset, og de irakiske primærkildene som har vært tilgjengelige for samtaler i Amman og Bagdad, representerer miljøer som stiller seg svært kritiske til shiamilitsene og myndighetenes forhold til dem. Fremstillingene deres bærer preg av subjektivitet og til dels partiskhet, men samtidig av nærhet til forholdene som omtales. Primærkildene gir slik sett svært interessante innblikk i sunnimuslimenes situasjon, og utsagnene deres er belyst fortløpende med annen åpent tilgjengelig informasjon.

Det er ikke kjent hvor stor andel av byens befolkning som er henholdsvis sunni og shia. Dette er et sensitivt politisk tema i Irak, og årsaken til at den lenge planlagte folketellingen er utsatt.

2. NOEN SYNLIGE INNTRYKK

I Bagdad kunne Landinfo og Lifos selv innenfor en meget liten radius i «rød sone», observere en påfallende synlig militær beredskap i form av bevæpnede kjøretøyer, her og der en stridsvogn stilt opp for å bevokte en bygning eller et anlegg, samt piggrådsperringer og sandsekkvern. De tallrike sjekkpunktene er bemannet med et

godt oppbud av soldater eller politi. Mange gater er flankert av 3-4 meter høye betongmurer til vern mot eksplosjoner. Murene gir et dystert inntrykk og sperrer iblant utsikten til ellers vakre bygg og parkanlegg.

En elegant aveny flankert av betongmurer til vern mot angrep. Foto: Landinfo 2017.

Soldater og politi er tallrike. Splintbokser av betong der publikum kan ta umiddelbar dekning, står med 50-100 meters mellomrom langs enkelte gater. Andre steder er mer åpne, med butikker og markeder tilgjengelige uten fysiske hindringer. Mange terrorangrep skjer da også mot slike lett tilgjengelige steder.

Samlet gir det hele inntrykk av en by i høy beredskap, der det sivile livet samtidig beveger seg som best det kan mellom alle de fysiske hindringene og de militære stillingene. Til sammen skaper det et bilde av en særegen «normalitet» som byen gjennom de siste 14 års uro har vennet seg til.

Vaktposter og sivile. Foto: Landinfo 2017.

3. SIKKERHETSSITUASJONEN FOR SUNNIMUSLIMER I BAGDAD

De mest vesentlige sikkerhetsutfordringene for Bagdads sunnimuslimer ser særlig ut til å knytte seg til shiamuslimske militsers (Folkemobiliseringsstyrkene) omfattende handle- og bevegelsesfrihet i byen og den flykt det skaper, og til pågående terrorisme generelt.

3.1 MILITSENE HAR STORT SPILLEROM

Folkemobiliseringsstyrkene¹, som i Bagdad hovedsakelig omfatter militsers med nær tilknytning til shiamuslimske politiske aktører, ser etter kildenes utsagn ut til å ha stor handlefrihet i byen. Dette påvirker sikkerhetssituasjonen til alle byens innbyggere. Militsenes åpne nærvær fremstår som størst i shiabydelene der de har kontroll, men ved hjelp av lojale medspillere i hær og politi skal de ha utstrakt handle- og bevegelsesfrihet også i resten av byen. For den sunnimuslimske befolkningen fremstår det som at myndighetene ikke har kontroll med Folkemobiliseringsstyrkene, som slik sett representerer en betydelig kilde til usikkerhet.

Handlefriheten viser seg bl.a. i at disse militsene i mange tilfeller kan opptre fritt uten at ordensmakten eller militæret griper inn, ifølge en irakisk konsulent og analytiker bosatt i Amman (møte i Amman 27. februar 2017). Militsene opererer godt synlig og i stort antall (Gopal 2016), og den irakiske konsulenten påpekte at bevegelsesfriheten samtidig gir dem adgang til å ferdes over hele byen. Institute for the Study of War har tidligere rapportert (ISW 2015) at militsene har bevegelsesfrihet både i sunni- og shiadominerte bydeler.

Militsene har dermed mulighet til å operere i mange deler av byen uten å møte reaksjoner fra myndighetene. En irakisk analytiker på området væpnede grupper, som arbeider i Bagdad (møte i Bagdad 28. februar 2017), betegnet militsene som «untouchable», altså at myndighetene ikke kan legge bånd på dem. To irakiske menneskerettsaktivister (møte i Bagdad 1. mars 2017) mente at verken politiet eller noen annen myndighet er i stand til å stanse dem eller hindre dem i å begå forbrytelser. Myndighetene er fra flere hold, bl.a. den Genève-baserte menneskerettsorganisasjonen Geneva International Centre for Justice (GICJ 2016, s. 20), blitt kritisert for ikke å vise vilje, og muligens heller ikke evne, til å begrense eller eliminere militsenes handlefrihet.

Ifølge en klanleder fra den irakiske Abu Nimr-klanen (møte i Amman 27. februar 2017) har medlemmene av Folkemobiliseringsstyrkene egne ID-kort og våpen som gir dem adgang til fritt å passere myndighetenes sjekkpunkter. Dette setter dem i stand til å bevege seg «overalt» med uinnskrenket handlefrihet. ID-kortene er utstedt av Folkemobiliseringsstyrkene selv, ifølge klanlederen.

Byens innbyggere opplever daglig å måtte passere sjekkpunkter – det er noe som følger med det å utføre sine daglige gjøremål. Det er hæren og politiet som driver sjekkpunktene som befinner seg på hovedveiene gjennom Bagdad (Norges

¹ Andre navn som ofte blir brukt på disse militsene er *Hashd al-Shaabi* (Folkemønstringen), Popular Mobilization Forces (PMF) og Popular Mobilization Units (PMU). For mer informasjon om Folkemobiliseringsstyrkene/PMU, se Landinfo 2016b (fra s. 13).

ambassade i Amman, møte 27. februar 2017). Ifølge den irakiske analytiker som Landinfo og Lifos møtte i Bagdad (28. februar 2017), drives alle sjekkpunktene i sunnibydelene av hæren og politiet. Militssjekkpunktene befinner seg ikke der, men i smågatene i shiaområder.

I sunnibydelene er det derimot sjelden at Folkemobiliseringsstyrkene patruljerer, ifølge Norges ambassade i Amman (møte 2017). I bydelene som har blandet sunni/shia-befolkning, er det ifølge ambassaden hæren og politiet som kontrollerer hovedgatene, mens Folkemobiliseringsstyrkene ofte kontrollerer sidegatene. Som vi vil kommentere i avsnitt 3.2, kan milittsfolk likevel operere i sunnibydelene på andre måter.

På sjekkpunktene som er under Folkemobiliseringsstyrkenes kommando, skal de ha anledning til å utøve myndighet som under normale forhold tilligger det offentlige. Av en fersk rapport fra UNHCR (2017, s. 3) fremgår det for eksempel at Folkemobiliseringsstyrkene på sine sjekkpunkter bl.a. håndhever myndighetskrav til personer som søker om å få bosette seg i Bagdad.

Flere av de shiabefolkede bydelene er ifølge Norges ambassade i Amman (møte 2017) kontrollert eller dominert av militsene. Det er vanskelig å vite hvilke militser de ulike milittsfolkene tilhører. Uniformene deres er ganske like. Det skal imidlertid være enkelt å se det på bilene og sjekkpunktene deres, som ofte er markert med flagg og logo. Forsidebildet på Amnesty International sin rapport om bevæpningen av Folkemobiliseringsstyrkene (2017b) gir her en god illustrasjon. Som eksempler på shiamilit-dominerte områder nevnte den norske ambassaden i Amman (møte 2017) at Asaib Ahl al-Haq dominerer i Dora og Karrada, Fredsbrigaden (*Saraya al-Salaam*) i Sadr City og Al-Shaab, mens Ashura-brigaden har skaffet seg dominans over Karradas utkanter.²

Dominans kan ifølge Norges ambassade i Amman (møte 2017) bety å ha sine folk representert i den lokale politiske ledelsen, eller å ha evne til å operere på egen hånd uten behov for noe samvirke med hæren eller innenfor rammer lagt av hæren. Det forekommer også at Folkemobiliseringsstyrkene og statens sikkerhetsorganer foretar felles operasjoner (irakisk analytiker, møte 2017).

Frykt for å møte på milittsmedlemmer kan medvirke til at sunnimuslimer vil være forsiktige med å kontakte politiet eller andre myndighetsorganer for å rapportere om hendelser, eller for å benytte seg av offentlige tjenester.

I et område som en milit har skaffet seg dominans over, kan den etter hva UNAMI fortalte (møte i Bagdad 28. februar 2017), «gjenopprette» posisjonen til det lokale politiet og på den måten gjøre det avhengig av seg. En milit kan også bistå befolkningen med offentlig tjenesteyting via ledere i lokale offentlige organer som representerer militsen (Norges ambassade i Amman, møte 2017). Ifølge en irakisk politiker Landinfo og Lifos møtte i Bagdad (A, 2. mars 2017), kontrollerer Folkemobiliseringsstyrkene i dag flere sektorer av samfunnslivet.

² For en nærmere omtale av disse militsene, se for eksempel Amnesty International 2017b (s. 10) og Jihad Intel u.å.

3.2 FRYKT FOR MILITSOVERGREP

Ifølge BBCs Jim Muir (2016), som i mange år har dekket Irak, hersker det en høy grad av utrygghet blant hovedstadens sunnimuslimer, særlig fordi regjeringen etter deres oppfatning ikke har gjennomført effektive tiltak for å beskytte dem mot Folkemobiliseringsstyrkene, og fordi de selv ikke har militser som kan beskytte seg. Den irakiske politikeren Landinfo og Lifos møtte i Bagdad (A), anførte at overgrepene som militsene begår i Bagdad, i de fleste tilfellene er rettet mot sunnier, og beskrev sunnienes utrygghet på den måten.

Politikeren fremholdt at Folkemobiliseringsstyrkene kan gå inn i ethvert private hjem, også hjemmet til en parlamentariker. Han mente at selv ikke statsminister Abadi kan gjøre noen ting for å stoppe dette. At militsfolk anholder folk i deres hjem bl.a. i Bagdad, er også rapportert av Amnesty International (2017b, s. 4).

Ifølge politikeren (A) har Folkemobiliseringsstyrkene dessuten mulighet til å foreta arrestasjoner på egen hånd. Amnesty International (2017a, s. 198) nevner i sin årsrapport for 2016/17 at militser driver egne innretninger der de holder fanger som de torturerer og mishandler. I 2015 rapporterte også Reuters (Parker 2015) at disse styrkene driver egne fengsler, og at myndighetene ikke griper inn. Den irakiske politikeren (A) fremholdt at Folkemobiliseringsstyrkene i dag har fire fengsler, og at myndighetene ikke har noen kontroll over disse.

Den Genève-baserte menneskerettsorganisasjonen GICJ (2016, s. 18) hevder at fengslene brukes til å forvare personer militsene har vært ute etter, og som de har arrestert på sekterisk grunnlag. GICJs anførsler peker slik sett mot at det særlig er sunnimuslimer som blir brakt inn til disse fengslene.

Selv om militsene etter hva kildene forteller, ikke patruljerer åpent i sunnimuslimske områder, kan de likevel ha tilgang. Amnesty International (2014, s. 4) har tidligere rapportert at militsene for eksempel kan delta i felles operasjoner med hæren. Det samme ble også nevnt av en irakisk analytiker Landinfo og Lifos møtte i Bagdad (februar 2017). Dette er noe som kan tenkes å gi tilgang. Militsfolk kan operere maskert, som i et tilfelle der en imam og muezzin³ ble bortført fra en moské i Saidiyah-strøket (Amnesty International 2014, s. 15). Saydiyah, beliggende på Bagdads vestkant, skal være et sunnidominert strøk som da hendelsen Amnesty rapporterte om fant sted, var i ferd med å få et økende shiamuslimsk innslag. Der skal også shiamilitser i økende grad ha hevdet seg bl.a. ved tidvis å holde uoffisielle parader (al Rowas 2014, s. 16). Amnesty (2014, s. 15) refererte også til en lokal beboer som sa at der hvor militsene har et bra forhold til politiet og hæren, kan de operere straffefritt.

3.3 DAGLIGE TERRORANGREP

Mange av Bagdads ytre bydeler ligger geografisk nær det krigsherjede og ustabile Anbar og de spenningsfylte provinsene Diyala og Babil. Beliggenheten medfører at det er blitt utplassert store Folkemobiliseringsstyrker her. Disse styrkene kontrollerer ifølge den irakiske konsulenten Landinfo og Lifos møtte i Amman (februar 2017), områder i Bagdad og byens omland. IS har hatt gode forsyningslinjer mellom forstedene og de omkringliggende provinsene. Med dette på plass har de kunnet rette

³ En muezzin er den som kaller inn til bønn.

mye aktivitet innover i Bagdad fra forstedene. Dette ser ikke ut til å ha opphørt, selv etter at hæren tok tilbake kontrollen over deler av Anbar i 2015.⁴

Ifølge Joel Wing, som med bloggen Musings on Iraq har fulgt sikkerhetssituasjonen i Irak siden 2008, endret IS i 2016 taktikk fra hovedvekt på territoriell ekspansjon til å gå tilbake til klassisk terrorisme (Wing 2016). Over hele Bagdad provins har det siden forekommet daglige angrep på butikker, markeder og andre steder der mange mennesker samles.

Marked i Bagdad. Foto: Landinfo 2010.

Mønsteret som Wing beskrev i 2016, ser ut til å fortsette. Ifølge samme kilde (Wing 2017) var det sammenlagt 420 hendelser i Bagdad provins de første tre månedene av 2017, og mellom 21 og 46 hendelser per uke.

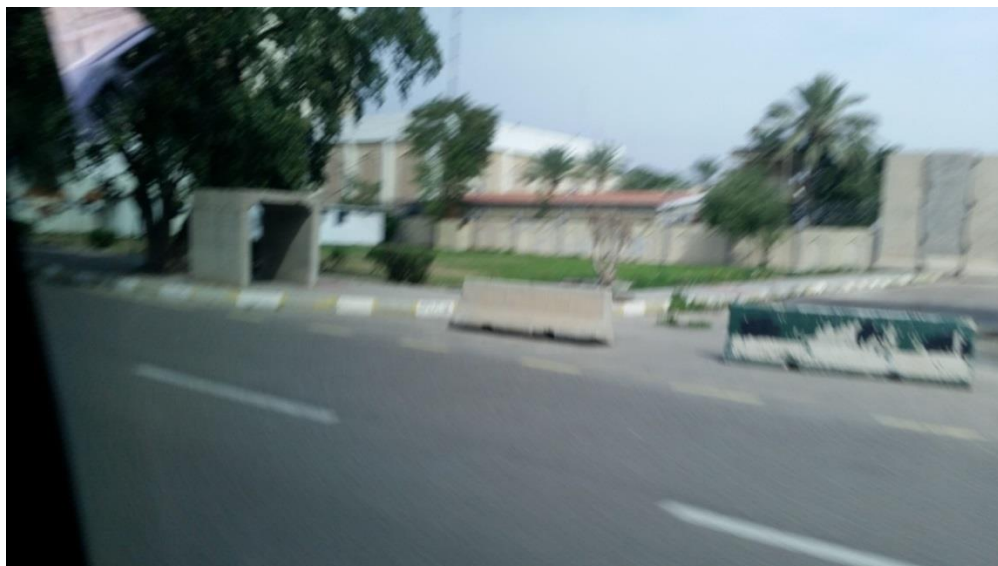
Selv om denne aktiviteten ikke er rettet primært mot sunniene, utgjør den likevel en betydelig trussel mot deres liv og helse.

Forskerne Sayad Jiyad og Michael Knights rapporterte i 2016 om IS-aktivitet over hele hovedstaden, både i de indre og de ytre bydelene. Mest intenst skal det ha vært i de ytre bydelene der det bor mange sunnier, og hvor det er særlig mange IS-kollaboratører og -celler (Jiyad & Knights 2016).

Ifølge Norges ambassade i Amman (møte 2017) følger bombeangrepene fortsatt et slikt mønster, med høyest intensitet i de ytre bydelene. Inne i byen finner det meste av aktiviteten til IS sted i shiabydelene. Grunnen til dette, mente ambassaden, er at sunnibydelene har et strengere sikkerhetsregime, med bl.a. mer effektiv

⁴ Ramadi med omegn var ikke frigjort før i februar 2016, og Falluja var da fortsatt under IS' kontroll. Dette vedvarte til juni/juli 2016.

adkomstkontroll. IS opererer etter en «mål/mulighet-strategi», og slår til der de lettest kommer til overfor relevante mål. Også de fleste store, spektakulære angrepene som IS står bak, finner sted i shiabydelene samt i sentrale deler av byen der befolkningen ikke er overveiende shia (Norges ambassade i Amman, møte 2017). Amnesty International (2017b, s. 13) fremholder at IS retter de fleste av sine angrep mot shiabydelene, i den hensikt å øke konfliktnivået mellom shiaer og sunnier.

«Splintboks» på fortauet, til å ta tilflukt i mot angrep. Foto: Landinfo 2017.

3.4 GJENSIDIG MISTRO MELLOM SUNNIBEFOLKNINGEN OG MYNDIGHETENE

Flere kilder, bl.a. kilder som Landinfo og Lifos møtte i Bagdad og Amman i 2017, rapporterer at myndighetene mistenker sunnimuslimene i Bagdad for å være generelt velvillig innstilt overfor IS. Dette er en holdning som ifølge UNHCR (2017, s. 5) skal være svært utbredt.

Sunnienne på sin side mistror myndighetene, og oppfatter myndighetenes generelle sikkerhetstiltak som å være spesielt rettet mot dem. Ettersom det tar lang tid på sjekkpunktene, kan det for eksempel ta to timer å komme seg til markedet. Dette skaper irritasjon og er noe sunnimuslimene lett vil oppfatte som et opplegg for å plage dem, ifølge Norges ambassade i Amman (møte 2017).

Ifølge UNHCR (2017) blir sunnimuslimske arabere lett tillagt et medansvar for at det skjer større sikkerhetshendelser i byen. Dette gjelder særlig sunniarabere som har kommet fra IS-kontrollerte eller tidligere IS-kontrollerte områder. I etterkant av større sikkerhetshendelser følger myndighetene gjerne opp med generelle innstramminger i sikkerheten. Som en konsekvens kan for eksempel kravene til de som søker myndighetene om å få bosette seg i Bagdad, bli strammet inn (UNHCR 2017, s. 5).

3.5 BEGRENSET BEVEGELSESFRIHET

Restriksjoner på ferdselen i og til visse sunnidominerte bydeler, begrenser ifølge Norges ambassade i Amman (møte 2017) sunnimuslimenes bevegelsesfrihet.

Ambassaden fortalte at internflyktninger for eksempel ikke får passere inn i Ameriyah bydel uten å kunne dokumentere at de har sponsor der.

I 2016 rapporterte UNHCR at enkelte internflyktninger på sjekkpunkter blir spurt om de har skaffet seg enda en sponsor, når de har beveget seg ut av området der de skaffet seg sponsor først. Som en følge av dette vil noen internflyktninger begrense sine bevegelser til strøket der de først slo seg ned, med de følger det måtte ha for mulighetene deres til å slutte seg til andre familiemedlemmer, finne arbeid og oppsøke offentlige tjenester andre steder i byen (UNHCR 2016b, s. 13). Ifølge IOM (møte i Bagdad 28. februar 2017) krever alle bydeler sponsor. Dersom en internflyktning flytter fra en bydel til en annen, kreves det igjen sponsor, men dette kan være den samme sponsoren som man skaffet seg først, ifølge IOM. Man må da gå gjennom prosedyren for å søke bosetting på nytt.

På sjekkpunktene må den som passerer oppgi sin identitet. Egennavn og klansnavn kan for noens del indikere hvilken del av befolkningen man tilhører, og hvor man kommer fra. Om det da kommer frem at man er sunni, kan man vilkårlig bli mistenkt for sympati med IS (Norges ambassade i Amman, møte 2017), og bli utsatt for overgrep. UNHCR (2017, s. 3) nevner eksempelvis vilkårlig arrestasjon.

Shiamuslimer blir normalt ikke tillagt sympati med IS, siden IS definerer shiaer som frafalne og derfor er fiendtlig innstilt til dem. Muligheten for å bli identifisert som sunni når man møter på et sjekkpunkt, er ifølge UNHCR (2016b, s. 13) en årsak til at sunnimuslimske arabere er forsiktige med å bevege seg utenfor sine egne strøk.

4. TYPER AV OVERGREP MOT SUNNIMUSLIMER

Kilder Landinfo og Lifos møtte i Amman og Bagdad i 2017, nevnte følgende typer overgrep som særlig rammer sunnimuslimer:

- Fordrivelse fra hjemsteder
- Kidnappinger og bortføringer
- Likvideringer
- Utkastelser/tyveri av bolig
- Diskriminering.

I tillegg er det rapportert at vilkårlige arrestasjoner av terrormistenkte foregår i omfattende grad.

4.1 FORDRIVELSE FRA HJEMSTEDET

Særlig i Bagdads forsteder og nærmeste omland skal sunnimuslimer ha blitt fordrevet i stort omfang, og det skal være vanskelig for dem å få returnere.

Betydelige antall sunnimuslimer i Bagdads forsteder skal ha forlatt eller blitt tvunget til å forlate bostedene sine der. Allerede i slutten av 2014 meldte Reuters (Parker & Rasheed 2014) at svært mange sunnimuslimer flyktet fra forstedene og byens omland under trykket av hærens og militsstyrkenes operasjoner mot IS.

Jurf al-Sakhar er en liten by litt syd for Bagdad. Både den og områdene nordvestover mot Bagdads internasjonale flyplass, samt områder sørvest for Bagdad, skal ifølge en irakisk konsulent i Amman (møte 2017) ha blitt «tømt for sunnier». En klanleder fra Abu Nimr-stammen (møte 2017) mente at ingen av dem som har flyktet fra Jurf al-Sakhar og andre forsteder, får returnere til sine hjemsteder. Ifølge klanlederen er Jurf al-Sakhar nå kontrollert av Kata'ib Hezbollah, en av de mest slagkraftige militsene i Folkemobiliseringsstyrkene.

På bloggen Informed Comment, som utgis av Juan Cole, omtaler Ibrahim Saleh (2016) fordrivelse av sunnier fra bydelen Zafraniyah i den sørøstlige utkanten av Bagdad. Der skal enkelte ha blitt tvunget bort fra boligene sine av væpnede gjenger. Til tross for at myndighetene fastholder at de ikke vil tillate slikt, skal beboerne regne det som svært lite trolig at de i praksis vil kunne returnere. Liknende hendelser skal ifølge Saleh ha funnet sted andre steder i Bagdads omland, som i Latifiyeh og Yusufiyeh.

4.2 KIDNAPPINGER OG BORTFØRINGER

Kildene rapporterer om et stort omfang av kriminelt motiverte kidnappinger. De melder også om at enkeltpersoner på sekterisk grunnlag blir bortført fra sine hjem og på sjekkpunkter, og deretter forsvinner. Rapporten om sekterisk motiverte bortføringer forekommer etter hva vi kan se i mindre grad i 2017 enn tidligere. Samtidig kan skillet mellom de to formene være utydelig.

Kidnappinger skal forekomme i stort omfang over hele byen, men vi har ikke kunnet fastslå om dette rammer sunnimuslimer i større grad enn andre deler av befolkningen. Her spriker kildenes utsagn. Norges ambassade i Amman (møte 2017) mente at kidnappinger ikke rammer sunnimuslimene spesielt, men at det er noe som velstående personer/familier i Bagdad generelt rammes av, enten de er sunni, shia eller andre.

Ifølge Suad al-Sahly (2017), som skriver for Middle East Eye, kom de fleste som ble kidnappet i Bagdad i 2016 fra velstående shiafamilier. Her fremgår det at de fleste kidnappingene skal være kriminelt motiverte, og at dette forekommer over hele byen. Mange skal ha blitt tatt av kriminelle gjenger som har sprunget ut av shiamilits-miljøet, eller av sunnimuslimske kriminelle gjenger som også deltar i virksomheten. Kriminelle gjenger skal ha forgreninger innover i både militser, politi og sikkerhetsstyrker, som profiterer på virksomheten (al-Sahly 2017).

Den irakiske konsulenten som Landinfo og Lifos møtte i Amman (februar 2017), mente at militsene selv er direkte involvert i kidnappinger.

Ifølge en irakisk politiker (A, møte 2017) er kidnappinger en virksomhet som stadig fortsetter, og politiet og sikkerhetsorganene bryr seg lite om det.

Muligens er det slik at kidnappingene skjer i et omfang som har vokst politiet over hodet. For eksempel viser al-Monitor (Saadoun 2017) til offisielle kilder som på bakgrunn av sikkerhetssituasjonen fremholder at myndighetene ikke klarer å finne og straffeforfølge kriminelle. Likevel forekommer det iblant at offeret faktisk blir funnet og befridd. Et eksempel der en universitetsprofessor i Bagdad ble befridd etter at sikkerhetsstyrkene hadde kommet på sporet av gjerningsmennene, er omtalt i Baghdad Post (2017).

Andre kilder melder om bortføringer og drap der det særlig er sunnimuslimer som rammes. Ifølge The New Arab (2017) har det i 2017 vært en bølge av slike drap i Bagdad, angivelig utført av shiamilitser. Avisen siterer en lokal politisjef som sier at 17 ofre var blitt funnet på ulike steder i byen i løpet av to dager i mai. To av dem skal ha blitt bortført fra sine hjem av militskledde folk. Organisasjonen GICJ hevdet i 2016 (s. 17) at de fleste som blir kidnappet eller bortført i Bagdad, er sunnimuslimer, og at dette har vært mønsteret de siste ti årene. De fleste blir ifølge GICJ tatt av en shiamilit i sine hjem eller på et sjekkpunkt mens de er på vei til jobb eller til et ærend. Deretter kan det bli krevd løsepenger for dem. Når beløpet er betalt, blir offeret i mange tilfeller likevel funnet drept, vanligvis med hendende bundet og skuddsår i hode og bryst.

Mellom 2014 og 2016 ble det rapportert mye om tilfeller der sunnimuslimer var blitt bortført fra sjekkpunkter, både i og omkring hovedstaden. Blant andre rapporterte UNHCR om dette i mai 2016 (UNHCR 2016b, s. 8). Mange skal aldri ha kommet til rette. Amerikanske militære ledere i Irak skal ifølge Reuters (Parker 2015) ha klaget til landets øverste politiske ledere på bortføringer av sunnimuslimer til illegale fengsler drevet av militser tilknyttet Folkemobiliseringsstyrkene. Myndighetene skal ha svart at det var lite de kunne gjøre.

Ut fra dette kan det se ut som om økonomisk motiverte kidnappinger rammer både sunnier og andre med god økonomi, mens bortføringer fra hjem og sjekkpunkter er mer rettet mot sunnier.

4.3 LIKVIDERINGER

Det blir ukentlig gjort funn av myrdede personer i Bagdad. Funnene blir gjort over hele byen, i sunni- så vel som shiadinerte og blandede bydeler.

En internasjonal organisasjon som arbeider i Irak, og som ønsker å være anonym (rapporteringer per e-post 2017), meldte gjennom hver av de fire første månedene av 2017 at det ble funnet uidentifiserte lik med skudd- eller stikkskader rundt om i Bagdad og dens ytre omland. Gjerningsmennene oppgis å være ukjente, og motiver og omstendigheter blir ikke beskrevet nærmere. Skuddskader skal være noe som kan tyde på militsaktivitet, men også kriminell aktivitet. Det fremgår ellers ikke av rapporteringene om den drepte var sunnimuslim eller noe annet.

En irakisk politiker (A, møte 2017) uttrykte seg svært kontant til Landinfo og Lifos om slike individuelle likvideringer, ved kort å konstatere at «militsene dreper». Andre irakiske kilder Landinfo og Lifos møtte i Bagdad og Amman var tydelige på at sunnier er mål for mange av likvideringene. Den irakiske konsulenten i Amman sa at angrep på sunnier er noe som fortsatt pågår, og nevnte spesielt sunniområdene i Bagdads omland. Som et ferskt eksempel derfra, nevnte konsulenten likvideringen av en lege.

Ut fra tilgjengelig rapportering har det likevel ikke vært mulig for oss å fastslå om sunniene utgjør en større andel av det samlede antall ofre enn andre grupper av befolkningen.

4.4 UTKASTELSER OG TYVERI AV BOLIG

Sunnimuslimer skal fortsatt være utsatt for vilkårlig å bli kastet ut av boligen sin.

En irakisk politiker (A) Landinfo og Lifos møtte i Bagdad, fortalte at sunnier og kristne fortsatt blir kastet ut av sine hjem i Bagdad. Etterpå blir boligen konfiskert av militsen som kastet ut eierne. Eierne får dermed ikke mulighet til å vende tilbake til sine hjem. Politikeren var ikke tydelig på i hvilket omfang dette gjelder for sunnimuslimske huseiere generelt, eller om det gjelder særlig for sunnimuslimske internflyktninger.

Sikkerhetshendelser kan ifølge UNAMI (møte 2017) være en utløsende faktor for utkastelser fra bolig. Hvis det er en internflyktning det gjelder, vil det å ha sponsorforholdet i orden i slike tilfeller ikke være noen garanti mot å bli kastet ut av huset. Antatt tilknytning til IS kan være nok til at en hel familie blir kastet ut. Hvis for eksempel den lokale *Mukhtaren* melder fra til myndighetene om at han ikke lenger finner grunn til å stole på en gitt person eller familie i nabolaget, kan det være nok til å utløse utkastelse, ifølge UNAMI.

UNHCR rapporterte i mai 2016 (UNHCR 2016b, s. 8) om utkastelser av sunnimuslimske huseiere og plyndring av deres private eiendom, noe som kan indikere at dette også rammer fastboende lokale innbyggere. Ifølge UNHCR var det militser knyttet til Folkemobiliseringsstyrkene som sto bak disse hendelsene, og det ble antatt at dette var represalier for tillagt IS-sympati.

Ibrahim Saleh (2016) har på bloggen *Informed Comment* rapportert om at noen sunnimuslimer er blitt fordrevet fra områder med blandet befolkning fordi militser er ute etter eiendommene deres. I et eksempel fra bydelen Zafraniyeh får ressurssterke lokale interessenter andre med seg på å trakassere sunnimuslimene til de gir opp og flytter, uten at myndighetene griper inn. De som blir presset ut, blir gjerne beskyldt for «tilknytning til IS». Dermed vekkes ifølge Saleh oppmerksomheten til den lokale shiamilitsen, som vil sette makt mot en eventuell inngripen fra myndighetene for å hindre utpressingen.

4.5 DISKRIMINERING

Det kan se ut som om diskriminerende behandling av sunnimuslimer, særlig i forbindelse med passering av hærens og politiets sjekkpunkter, er noe som kan tilskrives myndighetenes mistanker om utbredt IS-sympati blant sunnimuslimene.

Kildeutsagn peker mot at mistanke om «tilknytning til IS» i ulike sammenhenger blir brukt diskriminerende mot sunnier, og at sunnier på dette grunnlag blir særlig undersøkt på sjekkpunkter.

Norges ambassade i Amman (møte 2017) mente at det er vanskeligere for sunnier enn for andre å passere sjekkpunkter. Finske utlendingsmyndigheter rapporterte i 2015 (Migrationsverket 2015, s. 16) at sunnimuslimer jevnt over blir undersøkt grundigere enn shiamuslimer ved passering av offisielle sjekkpunkter.

Den norske ambassaden mente også at sunnimuslimer generelt holder en lav profil i det offentlige rom, bl.a. ved å unnlate å bruke ordene «milit» eller «irregulære styrker» om shiamilitsene. Slike uttrykk er ifølge ambassaden blitt svært tabubelagte. Trolig vil man unngå å gjøre seg bemerket med å bruke et slikt vokabular utenfor hjemmets fire vegger.

Kø på sjekkpunktet. Foto: Landinfo 2017.

Myndighetene ser ifølge bl.a. Amnesty International (2016, s. 55) ut til kollektivt å betrakte sunnimuslimene som potensielt tilknyttet IS, eller som å støtte dem. Ifølge UNHCR (2017, s. 4) skal de statlige sikkerhetsorganene særlig tillegge sunniarabiske internflyktninger som søker om å få bosette seg i Bagdad, eller som allerede er bosatt der men ønsker å flytte innen byens grenser, IS-sympati eller -tilknytning. En kan da bli nektet adgang og/eller bosettingstillatelse (UNHCR 2017, s. 3). Grunnlaget for tillatelse vil dermed kunne sies å virke diskriminerende, ifølge UNHCR (2016a, s. 10).

En irakisk politiker (B, møte i Bagdad 2. mars 2017) forklarte at «tilknytning til IS» i en slik sammenheng kan bety:

- at man har gitt hjelp (for eksempel gitt en flaske vann) til en som har med IS å gjøre
- at ens navn er å finne på en eller annen CD som IS har produsert (CD-en kan godt være plantet)
- at man har blitt tvunget til å gifte bort datteren sin til en fra IS
- at man har deltatt i en eller annen IS-aktivitet, stor eller liten, væpnet eller ikke, frivillig eller under tvang.

Kravene til å få bosette seg praktiseres strengere i strøk av byen som har en høy konsentrasjon av internflyktninger. Dette gjelder sunni-bydeler som Adhamiyah, Karkh, Abu Ghraib og Mahmoudiyah (UNHCR 2017, s. 3-4).

4.6 VILKÅRLIG ARRESTASJON

I kampen mot IS foretar myndighetene arrestasjoner av mistenkte. Lovgrunnlaget er antiterrorloven av 2005, som bl.a. åpner for bruk av dødsstraff. I Bagdad, der det fortsatt hyppig forekommer anslag utført av IS, må vi kunne legge til grunn at anslagene ofte blir etterfulgt av arrestasjoner av mistenkte.

Det er rapportert om vilkårlige arrestasjoner i stort omfang. Jane's Intelligence Review, ved Meda al Rowas, rapporterte allerede i 2014 (al Rowas, s. 15) om massearrestasjoner og «aggressive arrestasjonskampanjer» i sunninabolag i Bagdad, i forbindelse med innsatsen mot IS. IS fremsto da som en reell trussel mot byen i form av militær offensiv. Amnesty International rapporterer (2016, s. 6 og 2017a) om at både myndighetenes styrker og militser arresterer terrormistenkte uten arrestordre, bl.a. i deres hjem og på sjekkpunkter. «Tusener» skal ifølge Amnesty sitte arrestert på ubestemt tid i Irak uten å ha blitt fremstilt for noen domstol. I 2017 påpekte det amerikanske utenriksdepartementet (U.S. Department of State 2017, s. 17) at politi og sikkerhetsorganer arresterer familiemedlemmer til etterlyste personer for å legge press på den etterlyste til å melde seg. Dette skal ifølge departementet i de fleste tilfeller ha rammet familier til sunnier som er etterlyst som mistenkte for aktiviteter under antiterrorloven.

Hvor mange som blir arrestert vilkårlig som terrormistenkte i Bagdad, har vi ikke tall på. Vi må likevel kunne anta at omfanget er stort, gitt den høye frekvensen av IS-angrep vi lenge har sett i Bagdad. Vi må likeledes kunne anta at siden IS har liten sympati utenfor Iraks sunnimuslimske arabiske befolkning, vil det først og fremst være arabiske sunnimuslimer som blir gjenstand for denne behandlingen. Trolig vil frykten for vilkårlig arrestasjon som terrormistenkt være fremtredende blant Bagdads sunnimuslimer.

5. OMFANGET AV OVERGREPENE

Det er vanskelig for Landinfo å konkretisere eller tallfeste omfanget av de ovennevnte overgrepene siden juni 2016, da vi publiserte forrige respons. Det finnes neppe noen samlede oversikter tilgjengelig. Kildene som fører oversikter over ofrene for den konfliktrelaterte volden, oppgir ikke ofrenes trosretning systematisk.

Fordrivelse fra hjemstedet ser ut til å ha rammet mange sunnimuslimer i Bagdads forsteder og ytre omgivelser, og retur dit ser fortsatt ut til å være vanskelig.

Likvideringer ser ut til å være en reell trussel. Det er likevel vanskelig å finne tall som sikkert kan anslå hvor mange sunnimuslimer som for eksempel er blitt likvidert av militser på politisk/religiøst grunnlag. Vi har heller ikke informasjon som gir grunnlag for å fastslå i hvilken grad de sekterisk motiverte drapene i Bagdad som det ble rapportert mye om i perioden 2014-16, nå kan ha avtatt etter at mange internflyktninger har returnert til sine bosteder, og etter at IS ikke lenger utgjør noen akutt trussel mot Bagdads territorium.

Utkastelse fra egen bolig med etterfølgende tyveri av boligen, eller utkastelse fra leid bolig, ser ut til å være noe som pågår, og noe som derfor rammer både fastboende sunnimuslimer og internflyktninger. Det konkrete omfanget finner vi likevel ikke noe grunnlag for å fastslå nærmere.

Kriminelt motiverte *kidnappinger* har vi ikke tilgang til noen pålitelig statistikk over. Ifølge al-Sahly (2017) antyder ulike offisielle kilder til sammen rundt 800 kidnappinger i Bagdad i 2016. Mustafa Saadoun (2017), som skriver for Al-Monitor, mener at det i tillegg til det som blir oppgitt fra offisielt hold, kan være snakk om opp til hundrevis av urapporterte tilfeller årlig i Bagdad. Utsagnene kan tyde på at

kidnappingene fortsetter i betydelig omfang. Vi kan ikke sikkert anslå hvor stor andel som rammer sunnier eller av hvilke grunner, men det kan se ut som om kriminelt motiverte kidnappinger fordeler seg noenlunde jevnt mellom sunnier og andre deler av befolkningen.

Bortføringer fra sjekkpunkter og private hjem kan i større grad se ut til å være rettet mot sunnier. Rapportering om slike bortføringer kan se ut til å ha avtatt i 2017. Vi kan likevel ikke utelukke at det fortsatt forekommer, men at mediene og andre som rapporterer fra Irak, i 2017 har hatt hovedfokus på Mosul og i mindre grad på hendelser i Bagdad av denne typen. Journalistene i Irak kan dessuten tenkes å være forsiktige med å rapportere om dette, av hensyn til sin egen sikkerhet. Den amerikanske organisasjonen Freedom House omtalte i sin rapport for 2016 Irak som et av verdens farligste land for journalister. Organisasjonen nevner særlig forhold som bl.a. svak lovbeskyttelse, en av verdens høyeste forekomster av drap på journalister, og at enkelte journalister opplevde alvorlig innblanding under arbeidet med å dekke demonstrasjoner og annet nyhetsstoff (Freedom House 2016).

Vi kan derfor ikke mer enn å *anta* at bortføringer av sunnimuslimer fra sjekkpunkter kan ha avtatt i 2017.

Kildenes rapportering om *diskriminerende behandling* av sunnimuslimer ved passering av politi- og hærsjekkpunkter, indikerer at dette forekommer i et merkbart omfang, men konkret hvor stort har vi ikke informasjon til å kunne fastslå.

Med bakgrunn i den vedvarende sikkerhetstrusselen fra IS, antar vi at omfanget av *vilkårlige arrestasjoner* er stort.

5.1 ER SITUASJONEN FORVERRET I SENERE TID?

Bortsett fra en antatt avtakende rapportering om bortføringer fra sjekkpunkter, er det ikke noe tallmateriale eller andre parametere tilgjengelig som viser oss noen tydelig forverring eller forbedring, utover de mønstrene vi har beskrevet.

Siden medio 2016 kan vi derfor ikke med sikkerhet fastslå verken noen tydelig økning eller nedgang i de ulike typene overgrep mot sunnimuslimer. Basert på møter med kilder i Amman og Bagdad i februar/mars 2017, nyhetsmeldinger og foreliggende rapportering fra FN og andre internasjonale kilder i løpet av høsten 2016 og våren 2017, fremstår imidlertid det beskrevne trusselbildet mot sunnimuslimene som å vedvare, og ikke som vesentlig endret fra slik vi beskrev det sommeren 2016.

6. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Amnesty International (2017a). *Annual Report 2016/17*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/countries/middle-east-and-north-africa/iraq/report-iraq/> [lastet ned 9. juni 2017]
- Amnesty International (2017b, 5. januar). *Iraq: Turning a Blind Eye. The Arming of the Popular Mobilization Units*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/documents/mde14/5386/2017/en/> [lastet ned 19. mai 2017]
- Amnesty International (2016, 18. oktober). *Displaced Iraqis Abused by Militias and Government Forces*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra Refworld <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html> [lastet ned 19. mai 2017]
- Amnesty International (2014, oktober). *Absolute impunity Militia rule in Iraq*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra https://www.amnesty.org.uk/files/absolute_impunity_iraq_report.pdf [lastet ned 22. juni 2017]
- Baghdad Post (2017, 22. mai). Security forces set free abducted university professor in Baghdad. *Baghdad Post*. Tilgjengelig fra <http://www.thebaghdadpost.com/en/story/8462/Security-forces-set-free-abducted-university-professor-in-Baghdad> [lastet ned 22. juni 2017]
- Freedom House (2016, 28. september). *Iraq/Freedom of the Press 2016*. New York, Washington D.C.: Freedom House. Tilgjengelig fra <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2016/iraq> [lastet ned 9. juni 2017]
- GICJ, dvs. Geneva International Centre for Justice (2016, september). *Militias in Iraq. The hidden face of terrorism*. Genève: GICJ. Tilgjengelig fra http://www.gicj.org/GICJ_REPORTS/GICJ_report_on_militias_September_2016.pdf [lastet ned 9. juni 2017]
- Gopal (2016, mai). The Hell after ISIS. *The Atlantic*. Tilgjengelig fra <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/05/the-hell-after-isis/476391/> [lastet ned 27. juni 2016]
- ISW, dvs. Institute for the Study of War (2015, 6. februar). *Iraq Situation Report: February 5-6, 2015*. Washington D.C.: Institute for the Study of War. Tilgjengelig fra <http://iswresearch.blogspot.no/2015/02/iraq-situation-report-february-5-6-2015.html> [lastet ned 22. juni 2017]
- Jihad Intel (u.å.). *Database: Identifiers of Designated Islamist Terrorist Organizations. Saraya Ashura*. Philadelphia: Middle East Forum. Tilgjengelig fra <http://jihadintel.meforum.org/group/126/saraya-ashura> [lastet ned 19. juni 2017]
- Jiyad, S. & Knights, M. (2016, 17. mai). How to prevent sectarian backlash from Baghdad bombings. *Al-Jazeera*. Tilgjengelig fra <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2016/05/prevent-sectarian-backlash-baghdad-bombings-160517073547859.html> [lastet ned 22. juni 2017]
- Landinfo (2016a, 28. juni). *Irak: Situasjonen for arabiske internt fordrevne sunnimuslimer i Bagdad*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/3377/1/3377_1.pdf [lastet ned 22. juni 2017]
- Landinfo (2016b, 3. juni). *Irak: Væpnede grupper og militser – en summarisk oversikt*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://landinfo.no/asset/3387/1/3387_1.pdf [lastet ned 22. juni 2017]
- Migrationsverket/Maahanmuuttovirasto (2015, 29. april). *Security Situation in Baghdad – the Shia Militias*. Helsingfors: Migrationsverket. Tilgjengelig fra http://www.migri.fi/download/61225_Security_Situation_in_Baghdad_-_The_Shia_Militias_29.4.2015.pdf?69658dcb1606d388 [lastet ned 27. juni 2016]

- Muir, J. (2016, 5. februar). Iraq divisions undermine battle against IS. *BBC*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-35492067> [lastet ned 22. juni 2017]
- The New Arab (2017, 17. mai). 'Don't enter Baghdad': Wave of murder-kidnappings grips Iraq capital. *The New Arab*. Tilgjengelig fra <https://www.alaraby.co.uk/english/news/2017/5/17/dont-enter-baghdad-wave-of-murder-kidnappings-grips-iraq-capital> [lastet ned 9. juni 2017]
- Parker, N. (2015, 14. desember). Torture by Iraqi militias: the report Washington did not want you to see. *Reuters*. Tilgjengelig fra <http://www.reuters.com/investigates/special-report/mideast-crisis-iraq-militias/> [lastet ned 22. juni 2017]
- Parker, N. & Rasheed, A. (2014, 17. desember). Special Report: Inside Iraq's 'killing zones'. *Reuters*. Tilgjengelig fra <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-baghdad-specialreport-idUSKBN0JV10J20141217> [lastet ned 22. juni 2017]
- Al Rowas, M. (2014, januar). Capital Punishment. Baghdad's deteriorating security situation. *Jane's Intelligence Review*. Tilgjengelig fra http://www.intelligence-airbusds.com/files/pmedia/public/r34312_9_casestudy_janes_baghdadsecuritysituation_cp0107.pdf [lastet ned 19. juni 2017]
- Saadoun, M. (2017, 27. januar). Why are kidnappings on the rise in Baghdad? *Al-Monitor*. <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/01/kidnap-abduction-crime-militias-baghdad.html> [lastet ned 9. juni 2017]
- Saleh, I. (2016, 1. november). Sectarian Tensions flare in Baghdad as some Sunni Arab families forced from Neighborhoods. *Informed Comment* [blogg] Tilgjengelig fra <https://www.juancole.com/2016/11/sectarian-tensions-neighborhoods.html> [lastet ned 19. mai 2017]
- Al-Sahly, S. (2017, 1. januar). Criminal kidnappings are big business in Baghdad. *Middle East Eye*. Tilgjengelig fra <http://www.middleeasteye.net/news/criminal-kidnappings-become-big-business-baghdad-162081868> [lastet ned 9. juni 2017]
- UNHCR (2017, 12. april). *Iraq: Relevant COI for Assessments on the Availability of an Internal Flight or Relocation Alternative (IFA/IRA)*. Genève: UNHCR. Tilgjengelig via Refworld fra <http://www.refworld.org/docid/58ee2f5d4.html> [lastet ned 19. mai 2017]
- UNHCR (2016a, 14. november). *UNHCR Position on Returns to Iraq*. Genève: UNHCR. Tilgjengelig via Refworld <http://www.refworld.org/docid/58299e694.html> [lastet ned 19. mai 2017]
- UNHCR (2016b, mai). *Relevant COI for Assessments on the Availability of an Internal Flight or Relocation Alternative (IFA/IRA) in Baghdad for Sunni Arabs from ISIS-Held Areas*. Genève: UNHCR. Tilgjengelig via <http://www.refworld.org/docid/575537dd4.html> [lastet ned 9. juni 2017]
- U.S. Department of State (2017, 29. mars). *Country Reports on Human Rights Practices for 2016 - Iraq*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.state.gov/documents/organization/265710.pdf> [lastet ned 22. juni 2017]
- Wing, J. (2017, 1. april). Violence in Iraq – March 22-28 2017. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.no/2017/04/violence-in-iraq-march-22-28-2017.html> [lastet ned 19. mai 2017]
- Wing, J. (2016, 7. juni). Violence in Iraq – May 2016. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.no/2016/06/violence-in-iraq-may-2016.html> [lastet ned 22. juni 2017]

Muntlige kilder

- IOM, dvs. International Organization of Migration. Møte i Bagdad 28. februar 2017
- Irakisk politiker (A). Møte i Bagdad 2. mars 2017.
- Irakisk politiker (B). Møte i Bagdad 2. mars 2017.
- Irakisk analytiker på området væpnede grupper. Møte i Bagdad 28. februar 2017.
- To irakiske menneskerettighetsaktivister. Møte i Bagdad 1. mars 2017.
- Norges ambassade i Amman. Møte i Amman 27. februar 2017.
- UNAMI, dvs. United Nations Assistance Mission to Iraq – Political Department. Møte i Bagdad 28. februar 2017.
- Irakisk konsulent og analytiker. Møte i Amman 27. februar 2017.
- Irakisk klanleder fra Abu Nimr-klanen. Møte i Amman 27. februar 2017.
- Internasjonal organisasjon som følger situasjonen i Irak ukentlig. E-postrapporteringer 2017.